

Arkadaşlık Niteliği Ölçeği'nin Türkçe Uyarlaması: Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması

Turkish Adaptation of Friendship Quality Questionnaire Validity and Reliability Study

Nilgün Öztürk

Milli Eğitim Bakanlığı,
Cevat Çobanlı Ortaokulu, Türkiye
nozturk78@my.net

Mustafa Kutlu

İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi,
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık,
Türkiye
mustafa.kutlu@inonu.edu.tr

ÖZ

Bu araştırmanın amacı, Parker ve Asher (1993) tarafından geliştirilen Arkadaşlık Niteliği Ölçeği'ni (Friendship Quality Questionnaire, FQQ) Türkçe'ye uyarlamak ve ölçeğin psikometrik özelliklerini incelemektir. Araştırma 2012-2013 eğitim öğretim yılı ikinci döneminde Malatya il merkezinde bulunan okullarda öğrenim gören ve toplam 1197 öğrenciden oluşan 4 ayrı çalışma grubu üzerinde yürütülmüştür. FQQ'nun Türkçe'ye uyarlanması sürecinde öncelikle ölçeğin dilsel eşdeğerliği incelenmiş ve Türkçe ile İngilizce formlarından elde edilen puanlar arasında pozitif yönde, güçlü ve anlamlı korelasyon katsayıları hesaplanmıştır. Açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi sonucunda, Arkadaşlık Niteliği Ölçeği'nin Türkçe formunun orijinal forma paralel altı faktörlü bir yapıya sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Ölçeğin ayırt edicilik geçerliği çalışmasından elde edilen bulgular; Arkadaşlık Niteliği Ölçeği ile Çocuklar İçin Yalnızlık Ölçeği arasındaki korelasyonun -.48 olduğunu göstermiştir. Güvenirlilik analizi sonucunda ölçeğin iç tutarlık katsayısı ölçeğin tümü için .89 ve test-tekrar test güvenirlilik katsayısı için .92 olarak hesaplanmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara dayanarak, ANÖ'nin Türkçe formunun 3. ve 6. sınıflar arasında okuyan çocukların arkadaşlık niteliklerini ölçmek amacıyla kullanılacak geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu söylenebilir.

Anahtar kelimeler: Arkadaşlık, arkadaşlık niteliği, arkadaşlık niteliği ölçeği, geçerlik, güvenirlilik

ABSTRACT

The aim of this study is to adapt the Friendship Quality Questionnaire (FQQ) developed by Parker and Asher (1993) to Turkish and examine the psychometric properties of the scale. The research was conducted on four separate study groups consisting of a total of 1,197 students studying at schools located in the city centre of Malatya in the second term of 2012-2013 academic year. During the adaptation of FQQ to Turkish, the linguistic equivalence of the scale was first examined and a positively strong and significant correlation was found between the scores obtained from the Turkish and English forms. As a result of Exploratory and Confirmatory factor analysis, the Turkish form of the FQQ was found out to have a structure with six factors in parallel with the original version. The findings obtained from the divergent validity study of the scale showed that the correlation between the FQQ and Children's Loneliness Scale was -.48. The internal consistency coefficients of the scale was calculated to be .89 and test-retest reliability coefficient to be .92 as a consequence of reliability analysis.

Geliş Tarihi/Received

18 Ocak/January 2016

Kabul Tarihi/Accepted

04 Temmuz/July 2017

Elektronik Yayın Tarihi/Online Published

12 Eylül/September 2017

Based on the findings obtained from this study, the Turkish version of FQQ can be said to be a reliable and valid measurement tool to assess the friendship quality of the children between 3rd and 6th grades.

Keywords: Friendship, friendship quality, friendship quality questionnaire, validity, reliability

GİRİŞ

Sosyal bir varlık olan insan diğer insanlarla bir arada olma (Bacanlı, 2008) ve iletişim kurma ihtiyacına sahiptir. Sosyal ilişkilerinden biri olan arkadaşlık ise, hayatın her döneminde önemli sosyal bir ihtiyaç olarak karşımıza çıkmaktadır. Büyümekte olan çocuğun hayatında akran ilişkileri ve arkadaşına sahip olmak sosyal gelişim açısından önemlidir (Yun Lee, 2008). Mitchell'e (2005) göre büyüme sürecinde olan çocuklardan bazı gelişimsel görevleri yerine getirmeleri beklenmektedir. Bu gelişimsel görevlerden biri de çocukların arkadaşlık ilişkileri kurmaları ve sürdürmeleridir.

Bir çocuğun ailesi dışındaki en dikkate değer ilişkilerinin arkadaşları ile gerçekleştiği söylenilebilir (Cutting, Dunn ve Fisher, 2002). Arkadaşlık, bütün çocukların sosyal yaşamlarında ve uyumlarında önemli bir rol oynamakta ve hemen hemen yaşam boyunca da devam etmektedir (Bagwell ve Schmidt, 2011; Demir, Özdemir ve Weitekamp, 2006; Engle, McElwain ve Laskyy, 2011; Heiman, 2000; Zhou, Li, Zhang ve Zeng, 2012). Bukowski ve Hoza'ya (1989) göre arkadaşlık genel olarak karşılıklılığı ve gönüllülüğü içermektedir. Arkadaşlık, Hays'a (1988) göre "bir araya gelen bireylerin sosyal duygusal amaçlarını karşılamaya yönelik olarak iki kişi arasında yakınlık, açıklık (açık sözlülük), sadakat, sırların ve düşüncelerin gönüllü olarak karşılıklı paylaşılması şeklinde tanımlanmaktadır" (aktaran Demir, Özen, Doğan, Bilyk ve Tyrell, 2011, s. 985; Demir ve Özdemir, 2010, s. 244).

Akranlarla temas kurmak ve özellikle arkadaşlık çocukların yaşamında stres altındayken dengeyi sağlama, güvenilecek bir sırdaş olma, öğüt verme ve paylaşımda bulunma gibi önemli işlevlere sahiptir (Asher ve Coie, 1990, s. 3). Dolayısıyla çocuklar farklı yaşlarda arkadaşlıktan değişik faydalar sağlamaktadır. İlk çocukluk yıllarında arkadaşlık çoğunlukla genel aktiviteler üzerine dayandırılmıştır. Çocukluk döneminde ise arkadaşlık, çatışmaları yönetebilmek, aktiviteler hakkında konuşabilmek ile eğlence ve heyecan sağlamak gibi işlevlere sahiptir (Cohen, 2008). Orta çocukluk yıllarında ise arkadaşlık ilişkisi çocukların kendilerini özel olarak ifade etmelerine kaynaklık etmektedir (Agnor, 2009; Cohen, 2008; Holleb, 2011). Dolayısıyla orta çocukluk döneminde, arkadaşlık güven duygusu verecek bir arkadaşına sahip olma, onaylama ve anlaşılma gibi işlevlere sahiptir. (Erdly, Nagle, Newman ve Carpenter, 2001). Cohen (2008) ve Holleb'e (2011) göre arkadaşlık ayrıca duygusal destek ve sosyal destek almaya da kaynaklık etmektedir.

Rose ve Asher'e (2004) göre de arkadaşlık, çocukların yaşamında önemli görevlere hizmet etmektedir. Örneğin, arkadaşlar dostluk, onaylama, benlik desteği ve güvenli dostluğu sağlamaktadır. Arkadaşlığın daha farklı işlevleri ise başka araştırmacılar tarafından tanımlanmıştır. Örneğin Bukowski'ye (2001) göre arkadaşlık öğrenme ve keşfetmeyi uyarmakta, Hartup'a (1996) göre bilişsel gelişime katkıda bulunmakta, Dunn'a (2004) göre anksiyete ve depresyondan korumakta, Schneider'a (2000) göre riskli durumlarda bireyin toparlanmasına katkıda bulunmaktadır.

Arkadaşlık, bir bütün olarak ele alındığında ilişkinin doğasını tanımlayan birçok özelliğe ve değişik bileşenlere sahip olduğu görülmektedir. Arkadaşlığın negatif ve pozitif özellikleri vardır. Örneğin; çatışma, rekabet ve yardımlaşma gibi (Agnor, 2009; Thien, Razak ve Jamil, 2012). Mevcut alanyazının çoğunluğunda iyi arkadaşlık, yüksek nitelikli arkadaşlık olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla hem arkadaşlık niteliği hem de akran kabulü akran ilişkilerinin önemli bileşenlerindedir (Demir ve Urberg, 2004).

Berndt'e (2002) göre arkadaşlık niteliği, hem olumlu hem de olumsuz boyutu ile birlikte alınan arkadaşlığın başarı (mükemmellik) derecesini ifade etmektedir. Diğer bir ifadeyle yüksek nitelikli bir arkadaşlık sadakat, yakınlık, prososyal davranışlar gibi pozitif özelliklerin yüksek seviyede olması ve çatışma, rekabet gibi negatif özelliklerin düşük seviyede olması ile tanımlanmaktadır. Roper ve Hinde'e (1979) göre ise arkadaşlık niteliği, arkadaşlığın doğasını anlamakta kullanılan bir terimdir ve arkadaşlık ilişkisinde karşılıklı etkileşimden memnun olma durumu olarak tanımlanmaktadır.

İnsanların ilişkilerinde arkadaşlık olarak yaptıkları sınıflandırmanın özellikleri ve niteliklerinde önemli farklılıklar söz konusudur. Arkadaşlıkta yakınlık, ilişkinin süresi, bir araya gelme sıklığı ve diğer birçok boyut arkadaşlığın niteliğini etkilemektedir (Allgood, 2008). Bu bağlamda sahip olunan arkadaşlıkların çok yönlülüğünü yansıtan arkadaşlık niteliği, hem olumlu (örn. yakınlık, işbirliği, güvenlik, destek) hem de olumsuz özellikler (örn. çözümlenemeyen çatışma, üstünlük kurma, rekabet) içerebilmektedir (Banny, Heilbron ve Prinstein, 2011; Berndt, 2002; Boling, Barry, Kotchick ve Loery, 2011; Demir ve Orthel, 2011; Gaertner, Fite ve Colder, 2010; Ladd, 1999; Piehler ve Dishion, 2007). Örneğin, Parker ve Asher (1993) çalışmalarında popüler olan çocukların arkadaşlık ilişkilerinde çatışma ve ihanetin daha az yaşandığını, sırları paylaşma, rehberlik, çatışmaları çözme, onaylama ve yardım severlik düzeyinin daha yüksek olduğunu belirtmektedirler. Bir başka çalışmada Ladd, Kochenderfer ve Coleman (1996) çatışmayla karakterize edilen düşük arkadaşlık niteliğinin okula uyumu zorlaştırdığı bulgusuna ulaşmışlardır.

Arkadaşlık niteliğini açıklamada kullanılan birkaç model bulunmaktadır. Bunlar, Berndt ve Perry (1986), Bukowski ve Hoza (1989), Parker ve Asher (1993) ve Ladd ve diğerlerinin (1996) geliştirdikleri modellerdir. Bu modellerden iki tanesi alanyazında diğerlerine göre daha baskındır. Bu modeller Bukowski ve Hoza (1989) ile Parker ve Asher'ın (1993) geliştirdikleri modeldir.

Bu modellerden ilki olan Berndt ve Perry'nin (1986) geliştirdikleri arkadaşlık niteliği modeli oyun, prososyal davranışlar, yakınlık, sadakat, bağlanma ve çatışma bileşenlerinden oluşmaktadır (aktaran Thien vd., 2012). Arkadaşlık niteliğinde baskın olan ikinci model ise Parker ve Asher'a (1993) aittir. Parker ve Asher'e (1993) göre, arkadaşlık nitelikleri farklı birçok terminoloji kullanılarak sınıflandırılabilir. Yüksek nitelikli arkadaşlıkları tanımlamak için gerekli ilk gereksinim yakınlık ve dostluktur. Arkadaşlar birlikte zaman geçirirler ve ortak aktivitelerde bulunurlar. İkinci olarak birbirlerine yardım ederler. İşbirliği yaparlar ve çevreyle iletişim kurmada birbirleriyle duygularını istekli olarak paylaşırlar. Üçüncü olarak, arkadaşlık ilişkilerinde her iki üyede önemlidir. İlişkide kendini açma düzeyi ve karşılıklı olarak bağlılığı sürdürmek önemlidir. Dördüncü olarak, arkadaşlar kaygı ve problem yaşadıklarında birbirlerini desteklerler. Beşinci olarak, arkadaşlıklar özel açıklamaları içerir. Sırlarını paylaşırlar, birbirlerinin fikirlerini önem verirler ve düşüncelerini öğrenmeye çalışırlar. Ayrıca duygusal gelişmelerini desteklemek için yardım, işbirliği ve paylaşımda bulunurlar.

Parker ve Asher tarafından geliştirilen arkadaşlık niteliği modeli üzerinde çalışan Ladd ve diğerleri (1996) ilk çocukluk dönemi için altı aşamayı takip eden bir model geliştirmişlerdir. Geliştirdikleri model; yakınlık, çatışma, onaylama, yardımlaşma, kendini açma ve koruma şeklindeki bileşenlerden oluşmaktadır.

Bukowski ve Hoza (1989) kavramsal olarak arkadaşlık niteliğini anlamada merkezi role sahip olan arkadaşlığın beş bileşenini tanımlayarak modellerini oluşturmuşlardır. Bu beş bileşen; yoldaşlık, çatışma, yardım, yakınlık ve güvendir.

Bir arkadaşlığı geliştirebilmek için çocukların birbirleri ile etkileşime girebilme fırsatına sahip olmaları gerekmektedir. Dolayısıyla yoldaşlık, bir arkadaş ile gönüllü olarak vakit geçirmek olarak tanımlanmakta ve yüksek nitelikli bir arkadaşlığın önemli bir bileşenini oluşturmaktadır (Agnor, 2009). Çatışma, arkadaşlık niteliğinin diğer bir boyutudur. Çatışmalar, hem ilişkiler için tehlikeli hem de ilişkilerin gelişmesine katkı sağlayabilmektedir. Yani çatışmaların hem negatif hem de pozitif etkisinin olduğu belirtilmektedir (Demir ve Urberg, 2004). Arkadaşlar kendi aralarında tartışır ve anlaşmazlık yaşarlar (Yun Lee, 2008). Dolayısıyla çatışmanın varlığı, arkadaşlığın niteliği ile ilişkilidir. Başarılı arkadaşlıklarda çatışmalar hızlı bir şekilde çözüme ulaşmaktadır (Agnor, 2009). Yakınlık, arkadaşlık niteliğinin diğer bir bileşendir ve en yalın anlatımıyla birbirlerine yakın olan insanlar uzak olanlardan daha çok birbirlerine ulaşılabilirler şeklinde açıklanmaktadır (Freedman, Sears ve Carlsmith, 1993). Yardım, arkadaşlık niteliğinin diğer bir boyutudur. Eski bir atasözü "ihtiyaç duyulan arkadaş hakikaten arkadaşır" der (Berndt, 2002; Panti, Guarnieri, Smorti ve Tani, 2010). Dolayısıyla yardım, arkadaşlığın gelişmesi ve devam etmesindeki önemli bileşenlerden birisidir. Güven ise arkadaşlık niteliğinin son boyutunu oluşturmaktadır. Arkadaşlar kendi aralarında doğabilecek çatışmalara rağmen güvenilirler ve güven hissini varlığını sağlarlar (Yun Lee, 2008). Azmitia ve Montgomery'e (1993) göre güvende hissetmenin ise arkadaşlıkta iki bileşeni söz konusudur (aktaran Phebe, 2007). İlki güvenilirdir ki bu problemlerle başa çıkma yeteneği ve bir arkadaşına güven duymayı hissedebilmeyi ifade etmektedir. Diğer ise çatışma ve problemlere rağmen güçlü bir bağ olarak arkadaşlığa inanmayı ifade etmektedir (Panti vd., 2010). Bir başka ifadeyle güven çocukların karşılıklı olarak birbirlerine inanmaları ve güvenilir bir müttefik olmalarıdır. Arkadaşlar aşına olunan kişilerden daha güvenilir ve sadıktırlar (Agnor, 2009; Phebe, 2007).

Araştırmacılar, nitelikli bir arkadaşlığın; çocukların özsaygılarını artırma, topluma uyumlarını geliştirme, strese yol açan etmenlerle başa çıkma yeteneklerini artırma da çocuklar üzerinde olumlu etkilerinin olduğunu

belirtmektedir (Berndt, 2002; Bowker ve Rubin, 2009). Bu konuda yapılan çalışmalar arkadaşlık niteliğinin çocukların genel iyilik halleri ile ilişkili olduğunu göstermektedir. (Bowker ve Rubin, 2009; Foster, 2005; Ladd, 1999; Mitchell, 2005; Parker ve Asher, 1993; Zhou vd., 2012). Berndt ve Keefe (1995) yaptıkları boylamsal çalışmalarda yaşanan yalnızlık düzeyinin düşük olmasında ve özyeterliliğin artmasında yüksek düzeydeki arkadaşlık ilişkisinin olumlu etkisinin olduğunu, Windle (1994) depresyon yaşama ve suç işleme ile arkadaşlık niteliği arasında olumsuz ilişki olduğunu belirtmektedirler. Parker ve Asher (1993) arkadaşlığa katılım ve çocukların arkadaşlık niteliğinin çocukların duygusal olarak iyi olmalarının yordayıcısı olduğunu vurgulamaktadırlar. Berndt, Hawkins ve Jiao (1999) ise 8. sınıf öğrencileri üzerinde yaptıkları çalışmalarında yüksek nitelikli arkadaşlığa sahip olan çocukların liseye geçtikleri zaman liderlik özellikleri ve sosyalliklerinin arttığını belirtmektedirler.

Arkadaşlık ilişkilerinin niteliğinin önemli olmasının yanı sıra arkadaşlık ilişkilerinin niteliğini belirleyebilmekte önem arz etmektedir. Alanyazın incelendiğinde, arkadaşlık ilişkilerinin niteliğini belirlemeye yönelik yurt dışında kullanılan ölçme araçları olmasına rağmen, ülkemizde 3. ve 6. sınıf arasındaki öğrencilerin arkadaşlık niteliklerini ölçmek için kullanılabilir bir ölçme aracına rastlanmamıştır. Bu amaçla sosyal beceri ölçeklerinin ve ebeveyn ya da öğretmen bildirimine dayanan ölçeklerin kullanıldığı görülmüştür. Bunlar; Sosyal Beceri Dereceleme Sistemi, Sosyal Özellikler Listesi, Sosyal Beceri Listesi, Matson Çocuklarda Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği, Sosyal Kaygı Ölçeği, Kişiler Arası Yönelim Ölçeği, Yalnızlık Ölçeği şeklinde belirtilmektedir (Bacanlı, 2008). Oysaki sosyal becerilere sahip olmak ile arkadaşlık aynı şey değildir. Sosyal becerilere sahip olmak arkadaşlık kurmayı kolaylaştırırken, sosyal becerilerin zayıf olması arkadaşlık kurmayı olanaksız hale getirebilir. Dolayısıyla sosyal becerilere sahip olmanın arkadaşlık yapmanın çok önemli ancak yeterli olmayan bir koşulu olduğu söylenebilir (Thompson, Grace ve Cohen, 2002). Sosyal beceri ölçekleri dışında ülkemizde arkadaşlık ilişkilerini ölçmeye yönelik olarak Kaner (2000) tarafından geliştirilmiş olan Akran İlişkileri Ölçeği kullanılmaktadır. Ancak bu ölçek 14-18 yaş grubundaki ergenlerin akran ilişkilerini ölçmeye yönelik olarak geliştirilmiştir. Diğer bir ölçme aracı ise Gülay (2008) tarafından yurt dışında kullanılan (3 farklı ölçeğin; Ladda ve Profilet Çocuk Davranış Ölçeği, Akranların Şiddetine Maruz Kalma Ölçeği ve Resimli Sosyometri Ölçeği) 5-6 yaş çocuklarına yönelik akran ilişkileri ölçeklerinin geçerlik güvenirlik çalışmalarının yapılarak Türkçe'ye uyarlanması şeklindedir.

Dolayısıyla ülkemizde 9-12 yaş çocuklarının arkadaşlık ilişkilerindeki nitelikleri belirlemeyi sağlayacak bir ölçme aracına ihtiyaç duyulduğu düşünülmektedir. Bu araştırmada, Parker ve Asher (1993) tarafından geliştirilen Friendship Quality Questionnaire (FQQ) Türkçe'ye uyarlanması ve ölçeğin psikometrik özelliklerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Araştırma Grubu

Çalışma Grubu

Bu çalışmada, kolay ulaşılabılır durum örnekleme yöntemi kullanılmıştır (Teddle ve Yu, 2007). Bu nedenle, araştırmada psikometrik analizleri yapmak için birbirinden bağımsız ve kolay ulaşılabılır dört farklı çalışma grubu kullanılmıştır. Birinci çalışma grubu, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi İngilizce Öğretmenliğine kayıtlı 30 öğrenciden oluşmaktadır. Onsekizi (% 60) kadın ve 12'si (% 40) erkektir. Ölçeğin dilsel eş değerlik analizi bu gruptan elde edilen veriler üzerinden gerçekleştirilmiştir. İkinci çalışma grubu, 759 öğrenciden oluşmaktadır. Bu gruptaki öğrencilerin 382'si (% 50,19) kız, 377'si (% 49,67) erkek olup öğrencilerin 222'si (% 29,24) 3. sınıf, 214'ü (% 28,19) 4. sınıf, 152'si (% 20,02) 5. sınıf ve 171'i (% 22,52) 6. sınıf öğrencisidir. Kız ve erkek çocukların yaş ortalamaları sırası ile 10,47 (Ss=1,53) ve 10,57 (Ss=1,21)'dir. Ölçeğin yapı geçerliliğini test etme amacıyla açımlayıcı faktör analizi ve doğrulayıcı faktör analizi bu gruptan elde edilen veriler üzerinden gerçekleştirilmiştir. Üçüncü çalışma grubu, 271 öğrenciden oluşmaktadır. Bu gruptaki öğrencilerin 139'u (% 51,3) erkek, 132'si (% 48,7) kız olup öğrencilerin 65'i (%24,00) 3. sınıf, 62'si (% 22,9) 4. sınıf, 72'si (% 26,6) 5. sınıf ve 72'si (% 26,6) 6. sınıf öğrencisidir. Kız ve erkek çocukların yaş ortalaması sırası ile 10,63 (Ss=1,18) ve 10,75 (Ss=1,23)'dür. Ölçeğin ölçüt bağımlı geçerliliği çalışması kapsamında Arkadaşlık Niteliği Ölçeği'nin Çocuklar İçin Yalnızlık Ölçeği ile arasındaki korelasyon bu gruptan elde edilen veriler üzerinden hesaplanmıştır. Ölçeğin güvenirlik çalışması için ulaşılan dördüncü çalışma grubu ise 137 öğrenciden oluşmaktadır. Bu gruptaki öğrencilerin 67'si (% 48) erkek, 70'i (% 51) kız olup öğrencilerin 34'ü (% 24,81) 3. sınıf, 40'ı (% 29,19) 4. sınıf, 36'sı (% 26,27) 5. sınıf ve 27'si (19,70) 6. sınıf öğrencisidir. Kız ve erkek çocukların yaş ortalamaları sırası ile 10,38 (Ss=1,12) ve 9,98 (Ss=1,30)'dur. Araştırmanın örnekleme grubunu toplam 1197 öğrenci oluşturmuştur.

Veri Toplama Araçları

Arkadaşlık Niteliği Ölçeği (ANÖ): Parker ve Asher (1993) tarafından 3. ve -6. sınıflar arasındaki öğrencilerinin arkadaşlık niteliklerini ölçmek için geliştirilmiştir. Ölçek 5'li likert tipi bir derecelendirmeye sahiptir. Bu dereceler (0) "hiç doğru değil", (1) "Biraz doğru", (2) "Doğru", (3) "Oldukça doğru", (4) "Tamamen doğru" şeklindedir. Ölçekte toplam 40 madde bulunmakta ve ölçek 6 alt boyuttan oluşmaktadır. Birbirine yakın olan çocukların birbirleriyle ne kadar zaman geçirdiklerini yansıtan dostluk ve eşlik etme alt boyutunda 5 madde bulunmaktadır. Çocukların birbirlerini ne kadar destekleyip onayladıklarını yansıtan onaylama ve destekleme alt boyutunda 10 madde bulunmaktadır. Okul çalışmaları ve diğer görevlerde çocukların birbirlerine yardım etme sürecini yansıtan yardım ve rehberlik alt boyutu 9 maddeden oluşmaktadır. Sırların paylaşılmasında çocukların yaptıklarını yansıtan Sırları paylaşma/Kendini açma alt boyutunda 6 madde bulunmaktadır. Çocukların çatışmalar karşısında nasıl davrandıklarını yansıtan çatışmaları çözme alt boyutu 3 maddeden oluşmaktadır. Çocukların birbirlerine karşı acımasızlığının olup olmadığını yansıtan çatışma ve ihanet alt boyutu 7 maddeden oluşmaktadır. Faktör analizi sonucunda 6 alt boyuttan oluşan ölçekten alınabilecek en yüksek puan 160'tır. Ölçekten alınacak yüksek puan arkadaşlık niteliğinin yüksek olduğunun göstergesidir. Ölçeğin ölçüt bağımlı geçerlik kapsamında yapılan geçerlik çalışmasında ANÖ ile Arkadaşlık Doyumu (memnuniyeti) Ölçeği arasında .85'lik bir korelasyon olduğu görülmüştür. Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayıları dostluk ve eşlik etme alt boyutu için .75, onaylama ve destekleme alt boyutu için .90, yardım ve rehberlik alt boyutu için .90, sırları paylaşma/kendini açma alt boyutu için .84, çatışmaları çözme alt boyutu için .73, çatışma ve ihanet alt boyutu için .84 olarak bulunmuştur (Parker ve Asher, 1993).

ANÖ'nin Çeviri Çalışması: Ölçeğin uyarlama çalışması için öncelikle Steven R. Asher ve Jeffrey G. Parker ile iletişime geçilmiş ve gerekli izinler alınmıştır. Daha sonra ise ölçeğin Türkçe'ye çeviri sürecine geçilmiştir. Ölçek dört öğretim görevlisi tarafından birbirinden bağımsız bir şekilde Türkçe'ye çevrilmiştir. Bu çeviriler karşılaştırılarak her bir madde için, o maddeyi en iyi temsil ettiği düşünülen Türkçe ifadeler belirlenmiştir. Ardından ölçeğin orijinal formu ile Türkçe formunun eşdeğerliliğini sınamak için geri çeviri yöntemine başvurulmuştur. Bunun için oluşturulan Türkçe form üç öğretim üyesi tarafından birbirinden bağımsız olarak İngilizceye çevrilmiştir. Üçüncü aşamada Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Anabilim Dalında bir öğretim üyesi tarafından ölçek maddeleri incelenmiş ve ölçeğin son hali verilmiştir. Dördüncü aşamada, son hali verilen Türkçe form ile orijinal form (önce orijinal form-daha sonra Türkçe form) üç hafta arayla Eğitim Fakültesi İngilizce Öğretmenliği 3. ve 4. sınıfa devam eden öğrencilere uygulanarak maddelerin toplam puanları arasındaki korelasyon değeri hesaplanarak maddelerin anlamlarının benzerliğine bakılmıştır. Böylece Türkçe'ye çevrilen ölçeğin maddelerinin orijinal kültür ile hedef kültür arasındaki anlamsal eşdeğerliği sınanmıştır.

Çocuklar İçin Yalnızlık Ölçeği: Bu çalışmada Türkçe'ye uyarlanan ölçeğin ölçüt bağımlı geçerliğini test etmek üzere Asher ve Wheeler (1985) tarafından geliştirilen ve Kaya (2005) tarafından Türkçe'ye uyarlanan Çocuklar İçin Yalnızlık Ölçeği kullanılmıştır. Yaşanan yalnızlık duygusu, ölçekten alınan puanla doğru orantılıdır. Alınan puan yükseldikçe yaşanan yalnızlık duygusu artmaktadır. Ölçek 5'li likert tipi bir derecelendirmeye sahiptir. Ölçek 3. ve -8 sınıf arasındaki öğrencilerinin yalnızlık düzeylerini ölçmektedir. Ölçeğin iç tutarlılığını gösteren Cronbach Alfa katsayısı hem 3-4. sınıflar için hem de 5-8. sınıflar için .87 dir. Ölçeğin güvenirlilik katsayısı 3-4. sınıflar için .76, 5-8. sınıflar için .87 dir (Kaya, 2005).

Verilerin Analizi

Araştırmanın verileri, SPSS-17.0 ve Lisrel-8.15 istatistik programları ile analiz edilmiştir. Ölçeğin yapı geçerliğini belirlemek için açımlayıcı faktör analizi (AFA) ve doğrulayıcı faktör analizi (DFA) yapılmıştır. Ayrıca ölçeğin ölçüt bağımlı geçerliği test edilmiştir. Ölçeğin güvenirliliğini belirlemek için iç tutarlık katsayısı Cronbach Alfa değerleri, test-tekrar test korelasyon katsayısı ve düzeltilmiş madde toplam korelasyonları değerleri hesaplanmıştır.

BULGULAR

ANÖ'nin Dilsel Eşdeğerlik Çalışması

ANÖ'nin dilsel eşdeğerlik çalışmasından elde edilen bulgular Türkçe ve orijinal form puanları arasındaki korelasyonun ölçeğin bütünü için .88, dostluk ve eşlik etme alt boyutu için .73, onaylama ve destekleme alt boyutu için .86, yardım ve rehberlik alt boyutu için .83, sırları paylaşma/kendini açma alt boyutu için .83, çatışma ve ihanet alt boyutu için .62 ve çatışmaları çözme alt boyutu için .83 olduğunu göstermiştir. Bu bulgulardan hareketle, ölçeğin Türkçe ve İngilizce formunun dilsel açıdan eşdeğer olduğu söylenebilir.

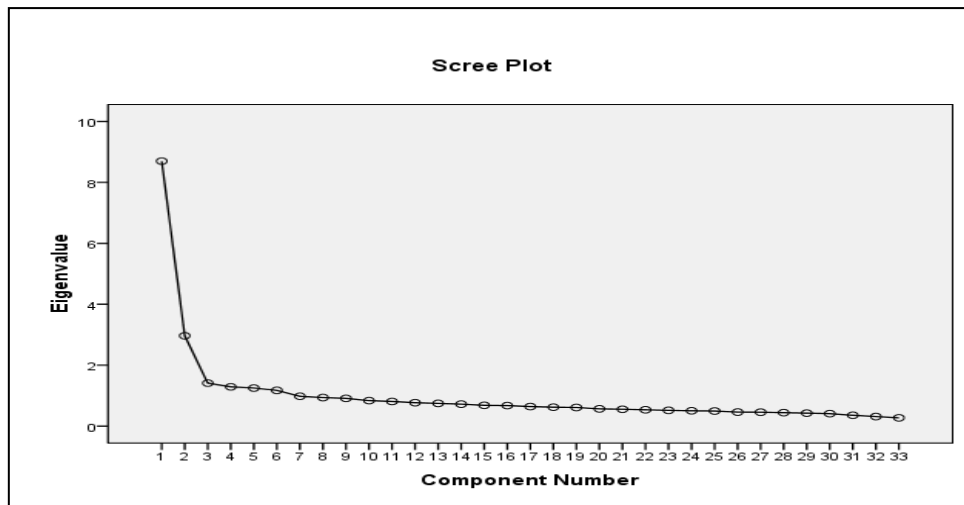
ANÖ'nin Geçerlik Çalışması

Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA) Sonuçları

Ölçeğin yapı geçerliğini belirlemek amacıyla açımlayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Bu çalışma için 3. ve -6. sınıf düzeyinde tesadüfî seçilen 850 öğrenciye uygulama yapılmıştır. Uygulamada ölçeğe iki ayrı kontrol maddesi konularak öğrencilerin ölçeği okuyarak doldurup doldurmadıkları kontrol edilmeye çalışılmış ve veri seti oluşturulurken kontrol maddelerini yanlış dolduran öğrenciler veri setine dahil edilmemişlerdir. Kontrol maddelerini yanlış dolduran öğrenciler veri setinden çıkarıldıktan sonra veri setinde 759 kişi olduğu görülmüştür. Ölçeğin uyarlanması sürecinde toplanan veriler bilgisayar ortamına aktarıldıktan sonra faktör analizi öncesinde veri seti uç değerlerin olup olmadığı açısından değerlendirilmiş ve normalliğin sağlanabilmesi için uç değerlerin veri setinden çıkarılması önerildiği için (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2012) uç değerler veri setinden çıkarılmış ve 703 öğrenci veri setinde kalmıştır. İkinci aşamada veri setinin faktör analizi için uygun olup olmadığı test etmek amacıyla Kaiser-Meyer-Okin'in (KMO) ve Bartlett küresellik testi sonuçları incelenmiştir. Veriler üzerinde faktör analizi yapılabilmesi için minimum KMO değeri .60 olarak önerilmektedir (Pallant, 2005). Bu çalışmada KMO örneklem uygunluk katsayısı .93, Bartlett küresellik testi değeri ise $\chi^2=92$; $sd=78$ ($p=.0$) bulunmuştur.

Ölçeğin faktör yapısını belirlemek amacıyla Varimax dik döndürme tekniği kullanılmış ve bu doğrultuda madde yükü .40 altında olan 2 madde ile faktör başına en az üç göstergenin önerilmesi nedeniyle (Şencan, 2005) ile 2 madde ölçekten çıkarılarak faktör analizi yeniden yapılmış ve analiz sonucunda da ölçeğin 7 faktörlü bir yapıya dönüştüğü ve bu faktörlerin toplam varyansın % 52'sini açıkladığı görülmüştür. Faktör analizinde yeterli yüke sahip olmayan 1 madde ölçekten çıkarılmış ve ölçeğin orijinalinde olduğu gibi 6 faktörlü bir yapı tercih edilerek faktör analizi yeniden yapılmıştır. Bu analiz sonunda yeterli faktör yüküne sahip olmayan 2 madde ölçekten çıkarılmıştır. Ölçek 33 madde ve 6 faktörlü bir yapıyla son kez tekrarlanmıştır. Bu işlemler sonucunda ölçekte kalan 33 maddenin, 6 faktör altında toplandığı görülmüştür. Son hali ile 33 maddelik ölçeğin KMO değerinin .93, Bartlett küresellik testi değeri ise $\chi^2=75$; $sd=52$ ($p=.0$) olduğu belirlenmiştir. Altı faktörlü yapıya karar verildikten sonra maddelerin faktördeki yükleri incelenmiştir. Madde yük değerinin yorumlanmasında alan yazınında, bir maddenin faktör yük değeri için asgari yük değerinin .30 olması yönünde yaygın bir görüş olduğu görülmekle birlikte bu değer 40 olması gerektiğini savunan araştırmacılar da mevcuttur (Çokluk vd., 2012). Bu bilgiler ışığında mevcut çalışmada madde faktör yükü .40 olarak alınmıştır. Analizler sonucunda altı faktörden ve 33 maddeden oluşan "Arkadaşlık Niteliği Ölçeği"nin alt boyutlarında yer alan maddelere ilişkin faktör yüklerinin .42 ile .87 arasında değiştiği görülmüştür. Diğer taraftan ölçek kapsamına alınan maddelerin ve faktörlerin toplam varyansın % 51'ini açıkladığı belirlenmiştir. Döndürme işlemi sonrasında oluşan faktör yapısına ilişkin yığılma grafiği Şekil 1'de sunulmuştur.

Şekil 1. ANÖ'nin (33 Madde) Yığılma Grafiği

33 madde üzerinden yapılan faktör analizi sonucunda özdeğerler ve faktörlerin açıkladıkları varyanslara ilişkin bilgiler Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Arkadaşlık Niteliği Ölçeği'ne Ait Özdeğerler ve Faktörlerin Açıkladıkları Varyanslara İlişkin Değerler

Bileşen	Başlangıç Özdeğerleri			Yük Değerleri			Döndürme (rotasyon) sonrası yük değerleri		
	Toplam	Varyans%	Yıgmal %	Toplam	Varyans%	Yıgmal %	Toplam	Varyans %	Yıgmal %
1	8,698	26,357	26,357	8,698	26,357	26,357	4,207	12,750	12,750
2	2,966	8,987	35,345	2,966	8,987	35,345	3,047	9,233	21,983
3	1,409	4,269	39,614	1,409	4,269	39,614	3,014	9,132	31,115
4	1,287	3,901	43,515	1,287	3,901	43,515	2,760	8,365	39,480
5	1,247	3,780	47,294	1,247	3,780	47,294	2,026	6,138	45,618
6	1,172	3,550	50,845	1,172	3,550	50,845	1,725	5,227	50,845
7	,977	2,960	53,804						
8	,936	2,836	56,640						
9	,909	2,756	59,396						
10	,835	2,529	61,925						
11	,806	2,444	64,369						
12	,767	2,324	66,694						
13	,745	2,257	68,950						
14	,721	2,183	71,134						
15	,682	2,066	73,200						
16	,672	2,037	75,237						
17	,640	1,939	77,176						
18	,620	1,880	79,056						
19	,610	1,849	80,905						
20	,566	1,716	82,621						
21	,553	1,675	84,295						
22	,534	1,619	85,914						
23	,517	1,567	87,481						
24	,502	1,522	89,003						
25	,495	1,500	90,503						
26	,460	1,395	91,898						
27	,456	1,383	93,281						
28	,441	1,336	94,617						
29	,427	1,293	95,910						
30	,409	1,239	97,149						
31	,356	1,078	98,227						
32	,314	,950	99,177						
33	,272	,823	100,00						

AFA sonuçlarına göre, çatışma ve ihanet boyutu 4 maddeden (7, 15, 22 ve 29) oluşmakta ve toplam varyansın % 12,750'sini açıklamaktadır. Çatışma ve ihanet boyutunda yer alan maddelerin faktör yükleri .87 ile .79 arasında değişmektedir. Sırları paylaşma/kendini açma boyutu 6 maddeden (10, 12, 19, 20, 30 ve 32) oluşmakta ve toplam varyansın % 9,233'sini açıklamaktadır. Sırları paylaşma/kendini açma boyutunda yer alan maddelerin faktör yükleri .66 ile .45 arasında değişmektedir. Onaylama ve destekleme boyutu 6 maddeden (2, 4, 6, 8, 9 ve 11) oluşmakta ve toplam varyansın % 9,132'sini açıklamaktadır. Onaylama ve destekleme boyutunda yer alan maddelerin faktör yükleri .67 ile .45 arasında değişmektedir. Dostluk ve eşlik etme boyutu 4 maddeden (1, 3, 5 ve 18) oluşmakta ve toplam varyansın % 8,365'sini açıklamaktadır. Dostluk ve eşlik etme boyutunda yer alan maddelerin faktör yükleri .70 ile .51 arasında değişmektedir. Yardım ve rehberlik boyutu 3 maddeden (13, 17 ve 31) oluşmakta ve toplam varyansın % 6,138'sini açıklamaktadır. Yardım ve rehberlik boyutunda yer alan maddelerin faktör yükleri .69 ile .42 arasında değişmektedir. Çatışmaları çözme boyutu 10 maddeden (14, 16, 21, 23, 24, 25, 26, 27, 28 ve 33) oluşmakta ve toplam varyansın % 5,227'sini açıklamaktadır. Çatışmaları çözme boyutunda yer alan maddelerin faktör yükleri .64 ile .47 arasında sıralanmaktadır. Sonraki adımda faktörlerdeki maddelerin içerikleri incelenerek faktörlerin isimleri değerlendirilmiştir. Yapılan çalışmada beş boyutun (sırları paylaşma/kendini açma, çatışma ve ihanet, onaylama ve destekleme, dostluk ve eşlik etme, yardım ve rehberlik)

orijinal formdaki şekliyle çoğunlukla uyumlu olduğu görülmüştür. “Çatışmaları çözme” boyutu ise diğer boyutlarda yer alan birkaç maddenin dahil edilmesiyle yeniden isimlendirilme ihtiyacı doğduğu için güven alt boyutu olarak isimlendirilmiştir.

“Çatışmaları çözme” boyutu ise orijinal ölçekte 3 maddeden oluşuyor olmasına rağmen yapılan faktör analizinde diğer boyutlarda yer alan birkaç maddenin dahil edilmesiyle (17, 20, 27, 29, 31, 33, 35 ve 40) yeniden isimlendirilme ihtiyacının doğması nedeniyle yeniden isimlendirilmiştir. İsimlendirme aşamasında ise alanyazında seçilen ismin anlamlı, ifadeleri kapsayan ve bilinen bir sözcük olması gerektiği önerilmektedir. Ayrıca faktöre isim vermede, ilk olarak en yüksek yük değerine sahip maddeleri dikkate almak ve maddeleri küme yapan ortak özelliği belirlemeye çalışmanın da yararlı olduğu ifade edilmektedir (Çokluk vd., 2012). Bu öneriler doğrultusunda bu boyutta yer alan ifadeler incelenmiş ve boyutta yer alan ifadelerin güven kavramı ile daha çok ilişkili olduğu düşünüldüğü için alt boyutun ismi “güven” olarak değiştirilmiştir.

AFA sonucunda ölçeğin toplam 33 maddeden ve 6 faktörden oluştuğu görülmüştür. AFA sonucunda elde edilen 6 faktörlü modelinin faktör yapılarını doğrulamaya dönük ise doğrulayıcı faktör analizi ile incelenmiştir. Ölçeğin faktör yükleri ve açıkladıkları varyans oranlarına ilişkin bilgiler Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Arkadaşlık Niteliği Ölçeği Maddelerinin Alt Boyutlara Dağılımı ve Faktör Yükleri

Maddeler	1. Faktör	2. Faktör	3. Faktör	4. Faktör	5. Faktör	6. Faktör
22	.872					
29	.855					
7	.832					
15	.794					
10		.668				
20		.641				
12		.618				
30		.616				
32		.593				
19		.459				
2			.676			
8			.609			
9			.581			
6			.552			
11			.491			
4			.453			
5				.702		
18				.583		
1				.567		
3				.512		
31					.694	
17					.679	
13					.425	
28						.647
25						.593
24						.561
14						.546
33						.546
16						.544
23						.543
26						.523
21						.500
27						.477

Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) Sonuçları

Açımlayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen altı faktörlü modelin faktör yapılarını doğrulamaya dönük DFA uygulanmıştır. DFA'da sınanan modelin yeterliliğini ortaya koymak üzere pek çok uyum indeksi kullanılmaktadır. Wetson ve Gore'ye (2006) göre, yapısal eşitlik modelinde uyum indekslerine ilişkin ölçütler hakkında araştırmacılar arasında bazı görüş ayrılıkları bulunmaktadır ve modelin doğrulanıp doğrulanmadığını değerlendirmek için birden çok indeks bir arada değerlendirilmektedir. Uyum indekslerinde Vandenberg ve Lance (2000) CFI için .90 değeri kabul edilebilir uyuma işaret ettiğini belirtirken Hu ve Bentler'a (1999) göre CFI .95 değeri kabul edilebilir uyuma işaret ettiğini belirtmektedir. Bununla birlikte Vandenberg ve Lance (2000) RMSEA için .08 kabul edilebilir uyuma işaret ettiğini belirtirken, Hu ve Bentler'a göre RMSEA için .06 kabul edilebilir uyuma işaret etmektedir. NNFI için .90 değeri kabul edilebilir uyuma işaret etmektedir (Bentler ve Bonett, 1980; Crocker, Luhtanen ve Cooper, 2003). RMR için .05 mükemmel uyuma işaret etmektedir (Hu ve Bentler, 1999). GFI için .90 değeri kabul edilebilir uyuma işaret etmektedir (Bentler ve Bonett, 1980). AGFI indeksi ise 0 ile 1 arasında değer alır ve .85 değeri kabul edilebilir uyumu ve .95 ise mükemmel uyuma işaret etmektedir. SRMR ise 0 ile 1 arasında değer alırken, .05 mükemmel uyuma işaret etmektedir. PGFI değerinin 1'e yaklaşması modelin yalın ve sade olduğunu gösterirken (Çokluk vd., 2012) .95 ve üzerinde olması mükemmel uyumu göstermektedir (Meydan ve Şeşen, 2011). Yapılan DFA sonucunda elde edilen modelin uyum indeksleri incelenmiş ve Ki-kare değerinin $\chi^2=10$, $N=703$, $p=0$. anlamlı olduğu görülmüştür. Uyum indeksi değerleri ise RMSEA=.042, GFI=.92, AGFI=.90, CFI=.92, NNFI=.91, SRMR=.04, RMR=.069, PGFI=.78, PNFI=.78 olarak bulunmuştur. PNFI ve PGFI değerleri .90'ın altında olmasına rağmen PNFI ve PGFI uyum indekslerinin .50'nin üzerinde olması kabul edilebilir uyumu (Meyers, Gamst ve Guarino, 2006), ve .95 ve üzerinde olması ise mükemmel uyumu ifade ettiği (Meydan ve Şeşen, 2011) için elde edilen bu değerlerin kabul edilebilir sınırlar içinde olduğu görülmektedir. Arkadaşlık Niteliği Ölçeğinin altı faktörlü yapısının model uyumunu incelemek için yapılan DFA'ya ilişkin bulgular Tablo 3'de sunulmuştur.

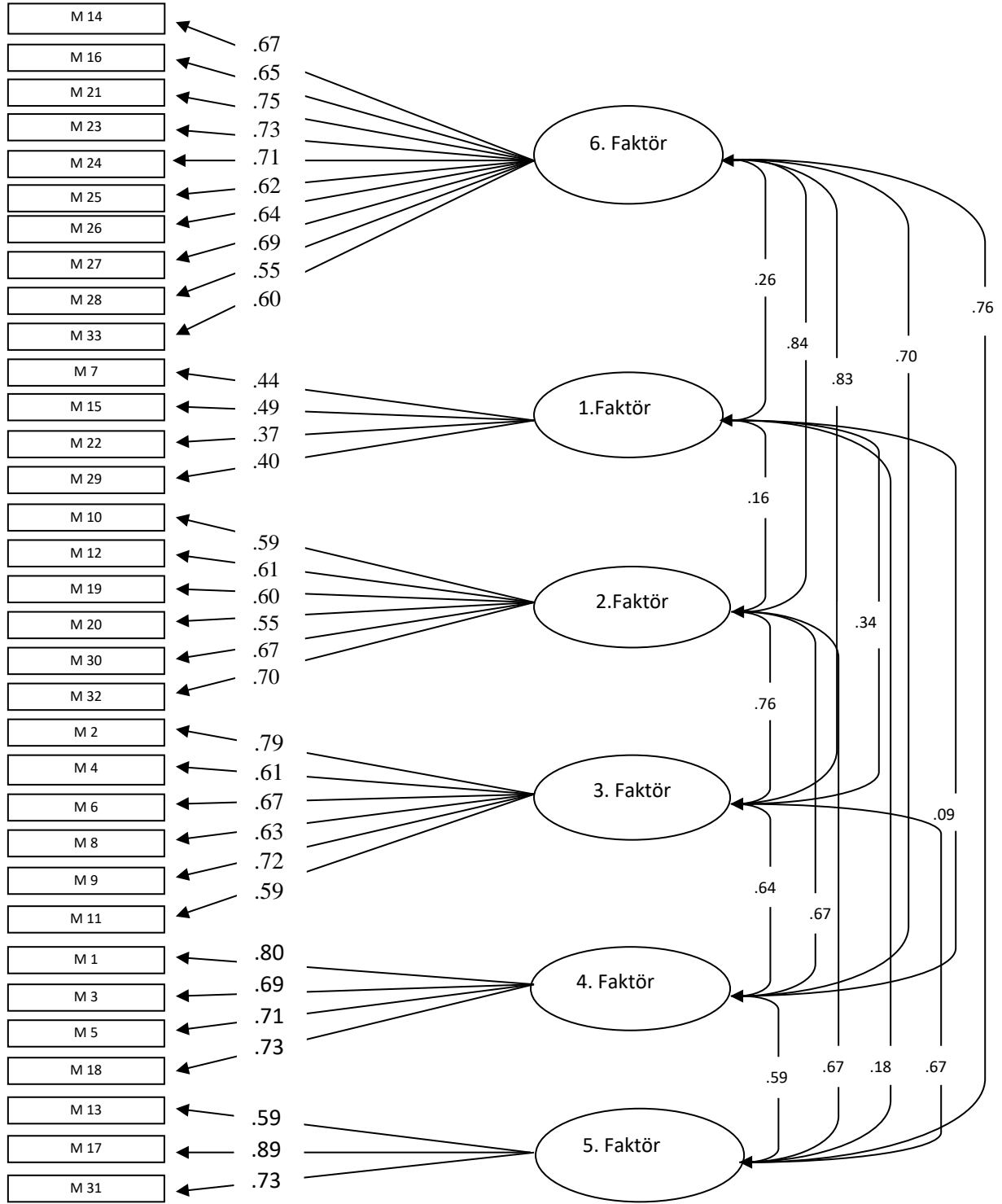
Tablo 3. ANÖ'nin Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA)

İncelenen Uyum İndeksleri	Mükemmel Uyum	Kabul Edilebilir Uyum	Araştırma Bulgusu
χ^2/df	≤ 2	2-5	2.42
RMSEA	$\leq .05$	$\leq .08$	.042
RMR	$\leq .05$	$\leq .08$	.069
SRMR	$\leq .05$	$\leq .08$	.04
GFI	$\geq .95$	$\geq .90$	.92
AGFI	$\geq .90$	$\geq .85$	.90
CFI	$\geq .90$	$\geq .85$	.92
NNFI	$\geq .95$	$\geq .90$	.91
PGFI	$\geq .50$	$\geq .95$	.78
PNFI	$\geq .50$	$\geq .95$	.78

Kaynak: Uyum değerleri kriterleri ve kabul için kesme noktaları (Çokluk vd., 2010, s. 249).

Yapılan DFA sonucunda ölçeğin 33 maddesi için 6 faktörlü olarak tanımlanan modele ait uygunluk istatistiklerinin uyum indekslerine göre kabul edilebilir aralıkta olduğunu göstermektedir. DFA'dan elde edilen 6 boyutlu modele ilişkin faktör yükleri Şekil 2'de görülmektedir.

Şekil 2. ANÖ'ne İlişkin Path Diyagramı ve Faktör Yükleri

Şekil 2’de görüleceği gibi çatışma ve ihanet alt boyutu için faktör yükleri .37 ile .49 arasında, sırları paylaşma/kendini açma alt boyutu için faktör yükleri .55 ile .70 , onaylama ve destekleme alt boyutu için faktör yükleri .59 ile .79, dostluk ve eşlik etme alt boyutu için faktör yükleri .69 ile .80, yardım ve rehberlik alt boyutu için faktör yükleri .59 ile .89, çatışmaları çözme alt boyutu için faktör yükleri .55 ile .75 arasında değişmektedir.

ANÖ'nin Ölçüt Bağıntılı Geçerlik Sonuçları

ANÖ'nin ölçüt bağıntılı geçerliği için Arkadaşlık Niteliği Ölçeği ile Çocuklar İçin Yalnızlık Ölçeği birlikte uygulanmış ve aralarındaki korelasyon değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonucunda Arkadaşlık Niteliği

Ölçeği ile Çocuklar İçin Yalnızlık Ölçeği arasında ($r=-.4, p<.01$) orta düzeyde ve olumsuz yönde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır.

ANÖ'nin Güvenirliğine İlişkin Bulgular

ANÖ'den elde edilen puanların güvenirliliğini belirlemek amacıyla Cronbach Alpha katsayısı hesaplanmıştır. İç tutarlılık katsayısı ölçeğin tümü için .89, güven alt boyutu için .83, çatışma ve ihanet alt boyutu için .87, sırları paylaşma/kendini açma alt boyutu için .79, onaylama ve destekleme alt boyutu için .70, dostluk ve eşlik etme alt boyutu için .60 ve yardım ve rehberlik alt boyutu için .52 olarak bulunmuştur.

ANÖ'nin test-tekrar test yöntemi ile hesaplanan güvenirlilik katsayısı ölçeğin tümü için .92, güven alt boyutu için .89, çatışma ve ihanet alt boyutu için .72, sırları paylaşma/kendini açma alt boyutu için .78, onaylama ve destekleme alt boyutu için .74, dostluk ve eşlik etme alt boyutu için .72 ve yardım ve rehberlik alt boyutu için .82 olarak bulunmuştur.

Çalışmada ANÖ'de yer alan maddelerin kişileri ne derece ayırt ettiğini belirlemek amacıyla (i) düzeltilmiş madde toplam korelasyonları değerleri hesaplanmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 4'de sunulmuştur.

Tablo 4. ANÖ Düzeltilmiş Madde Toplam Korelasyon Katsayıları

Madde No	Madde Toplam Korelasyonu	Madde No	Madde Toplam Korelasyonu	Madde No	Madde Toplam Korelasyonu
Madde 1	.393	Madde 12	.647	Madde 23	.540
Madde 2	.512	Madde 13	.600	Madde 24	.660
Madde 3	.496	Madde 14	.552	Madde 25	.637
Madde 4	.282	Madde 15	.421	Madde 26	.628
Madde 5	.382	Madde 16	.460	Madde 27	.496
Madde 6	.491	Madde 17	.336	Madde 28	.700
Madde 7	.331	Madde 18	.524	Madde 29	.314
Madde 8	.530	Madde 19	.685	Madde 30	.609
Madde 9	.526	Madde 20	.720	Madde 31	.438
Madde 10	.662	Madde 21	.426	Madde 32	.516
Madde 11	.676	Madde 22	.350	Madde 33	.654

Elde edilen sonuçlara göre, ANÖ'deki maddelerin düzeltilmiş madde toplam korelasyon değerleri .72 ile .28 arasında değişmektedir. Genel olarak düzeltilmiş madde toplam korelasyon katsayısı .30 ve üzeri olan maddelerin iyi olduğu, .20 - .30 arası olan maddelerin zorunlu ise ölçme aracına alınabileceği, .20'nin altında olan maddelerin de ölçme aracından çıkarılması önerilmektedir (Büyüköztürk, 2005).

TARTIŞMA VE SONUÇ

Arkadaşlık Niteliği Ölçeği uyarlama çalışması aşamasında öncelikle alanyazın taranarak yurt dışında ve Türkiye'de kullanılan ölçme araçları incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda yurt dışında kullanılan Arkadaşlık Niteliği Ölçeklerinin bulunduğu görülmüştür. Ancak ülkemizde bu amaç için çoğunlukla sosyal beceri ölçeklerinin kullanıldığı dikkati çekmiştir. Buna ek olarak yurt dışında akran ilişkileri ve arkadaşlık niteliği ile ilgili pek çok çalışma bulunmasına rağmen ülkemizde konuyla ilgili yapılan çalışmaların da sınırlı olduğu görülmüştür. Yurt dışında son yıllarda yapılan araştırmalarda, çocukların sosyal gelişimleri ve uyumlarında arkadaşlık niteliğinin önemli bir katkısı olduğu ifade edilmektedir (Agnor, 2009). Çünkü arkadaşlık niteliği, bir çocuk için arkadaşlığın psikolojik olarak olumlu ve olumsuz etkileri ile özel bir arkadaşlığa sahip olmanın negatif ve pozitif dinamiklerinin daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır. Yurt dışında bu konuda yapılan araştırmalar akran ilişkilerinin ve arkadaşlığın ruh sağlığı (Agnor, 2009) ve yaşamın niteliği üzerinde potansiyel bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir (Wiltz, 2005). Dolayısıyla ülkemizde de çocuklar üzerinde arkadaşlık ilişkilerinin ne tür etkilerinin olduğunun araştırılmasında uyarlanan ölçme aracının kullanılabilmesi düşünülmektedir.

Bu çalışmada, Parker ve Asher (1993) tarafından geliştirilen Arkadaşlık Niteliği Ölçeği'ni Türkçe'ye uyarlamak ve geçerlik ve güvenirliliğini incelemek amaçlanmıştır. Ölçeğin yapı geçerliğini incelemek amacıyla AFA ve DFA yapılmıştır. Yapılan faktör analizinde madde faktör yükü .40 altında olan 2 madde (32. madde ve 18. madde) ile faktör başına en az üç göstergenin önerilmesi nedeni ile 2 madde (2. madde ve 30. madde) ölçekten çıkarılmış ve faktör analizi yeniden yapılmıştır. Analiz sonucunda ölçeğin 7 faktörlü bir yapıya dönüştüğü ve bu faktörlerin toplam varyansın % 52'sini açıkladığı görülmüştür. Faktör analizinde yeterli yüke sahip olmayan 1

madde (28. madde) ölçekten çıkarılmış ve ölçeğin orijinalinde olduğu gibi 6 faktörlü bir yapı tercih edilerek faktör analizi yeniden yapılmıştır. Analiz sonunda yeterli faktör yüküne sahip olmayan 2 madde (9. madde ve 11. madde) ölçekten çıkarılmıştır. Ölçek 33 madde ve 6 faktörlü bir yapıyla soz kez tekrarlanmıştır. AFA sonucunda toplam varyansın % 51 'ini açıklayan 6 faktörlü bir yapı elde edilmiştir.

Faktörler altında yer alan maddelerin birçoğu orijinal formdaki faktörlere uygun bir dağılım sergilemiş ancak bazı maddeler ise farklı faktörlerde görülmüştür. Bu 6 faktör altında yer alan 40 maddeden faktör yükleri .40'ın altında olan 7 madde (2, 30, 32, 18, 28, 9, 11) faktör analizi sonucunda ölçekten çıkarılmıştır. Ölçekten çıkarılan maddelerin (32, 18, 28, 9, 11) faktör analizinde hiçbir faktör yükü görünmemektedir.

Ayrıca açımlayıcı faktör analizi ile elde edilen 6 faktörlü modelinin veriye uyumunun sağlanıp sağlanmadığını test etmek amacıyla doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. DFA sonucunda elde edilen uyum indeksleri sınırları göz önüne alındığında modelin iyi düzeyde uyum verdiği ve modelin uyumunun yeterli olduğu ifade edilebilir.

Ölçeğe ilişkin ölçüt bağımlı geçerlik kapsamında literatürde yüksek nitelikli arkadaşlık ilişkilerine sahip olan öğrencilerin daha az yalnızlık yaşadıkları yönündeki ölçüt baz alınarak (Parker ve Asher, 1993) Arkadaşlık Niteliği Ölçeği ile Çocuklar İçin Yalnızlık Ölçeği birlikte uygulanmış ve aralarındaki ilişki incelenmiştir. Buna göre ANÖ ile Çocuklar İçin Yalnızlık Ölçeği arasında beklenildiği gibi olumsuz yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Korelasyon katsayısının 0.70-1.00 arasında olması yüksek, 0.70-0.30 arasında olması ise orta, 0.30-0.00 arasında olması ile düşük düzeyde bir ilişki olduğu anlamına gelmektedir. Bu çalışmadaki ilişki ise orta düzeyde bulunmuştur (Büyüköztürk, 2002). Dolayısıyla ölçüt bağımlı geçerlilik için elde edilen bu değer ölçeğin ayrımcı geçerliği için bir kanıt olarak değerlendirilmiştir.

Arkadaşlık Niteliği Ölçeği'nin güvenilirliğini belirlemeye yönelik olarak iç tutarlılık, test-tekrar test yöntemi ve düzeltilmiş madde toplam korelasyonları hesaplanmıştır. Ölçeğin güvenilirlik çalışması ile ilgili bulgular, ölçeğin tümü için iç tutarlılık güvenilirlik katsayısının .89 olduğu, güven alt boyutu için .83, çatışma ve ihanet alt boyutu için .87, sırları paylaşma/kendini açma alt boyutu için .79, onaylama ve destekleme alt boyutu için .70, dostluk ve eşlik etme alt boyutu için .60 ve yardım ve rehberlik alt boyutu için .52 olarak hesaplanmıştır. Cronbach α değeri .80 ile 1.00 arasında ise oldukça yüksek derecede güvenilir, .60 ile .80 arasında ise oldukça güvenilir, .40 ile .60 arasında ise düşük derecede güvenilir olarak kabul edilmektedir (Özdamar, 2004). Dolayısıyla ölçeğin tümü için elde edilen iç tutarlık katsayısının yeterli olduğu görülmektedir.

Ayrıca ölçeğin iki hafta ara ile yapılan uygulamalarından elde edilen test-tekrar test güvenilirlik katsayısı ölçeğin tamamı için .92 olarak hesaplanmıştır. Yardım ve rehberlik alt boyutunun iç tutarlık katsayısı düşük olmakla birlikte diğer faktörlerin ve ölçeğin toplam iç tutarlık katsayılarının yeterince yüksek olmasına ve test-tekrar güvenilirliğine ait değerlerin de yeterli olmasına bağlı olarak ölçeğin tutarlı ölçümler yapabildiği söylenebilir. Ölçekte yer alan maddelerin kişileri ne derece ayırt ettiğini belirlemek amacıyla yapılan düzeltilmiş madde toplam korelasyon değerlerine göre ölçekten çıkarılması gereken madde olmadığı görülmüştür.

Her araştırmanın olduğu gibi bu araştırmanında bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Çalışmanın en temel sınırlılığı, çalışma grubunu oluşturan öğrencilerin 3. ve 6. sınıf düzeylerinde olmalarıdır. Araştırmanın bir diğer sınırlılığı ise yardım ve rehberlik alt boyutunun iç tutarlık güvenilirlik katsayısının .52 olarak hesaplanmış olmasıdır. Araştırmada yardım ve rehberlik boyutunun Cronbach α değerinin düşük olmasında ise bu alt boyuttaki madde sayısının az olmasının etkili olduğu düşünülmektedir (Özguven, 1994). Arkadaşlık Niteliği Ölçeğinin yardım ve rehberlik alt boyutunun iç tutarlılık katsayısının ölçütlere göre biraz düşük olduğu görülmekle birlikte Arkadaşlık Niteliği Ölçeği'nin tanı ya da sınıflama amacıyla değil yalnızca araştırmalarda kullanılacak bir ölçme aracı olduğu göz önüne alındığında, bu katsayının yeterli olduğu söylenebilir.

Ölçek uyarlama çalışmasında elde edilen boyutların faktör yüklerinin, orijinal ölçeğin geliştirilmesi çalışmasında elde edilen boyutların faktör yüklerine yakın olduğu söylenebilir. Orijinal ölçeğin boyutlara göre faktör yükleri şöyledir. Onaylama ve destekleme alt boyutunun madde faktör yükleri .78 ile .54 arasında, çatışma çözme alt boyutunun madde faktör yükleri .88 ile .57 arasında, çatışma ve ihanet alt boyutunun madde faktör yükleri .84 ile .63 arasında, yardım ve rehberlik alt boyutunun madde faktör yükleri .82 ile .56 arasında, dostluk ve eşlik etme alt boyutunun madde faktör yükleri .80 ile .57 arasında, sırları paylaşma/kendini açma alt boyutunun madde faktör yükleri .75 ile .65 arasındadır. Uyarlanan ölçeğin boyutlara göre faktör yükleri ise şöyledir. Onaylama ve destekleme alt boyutunun madde faktör yükleri .67 ile .45 arasında, çatışma çözme (güven) alt boyutunun madde faktör yükleri .64 ile .47 arasında, çatışma ve ihanet alt boyutunun madde faktör yükleri .87 ile .79 arasında, yardım ve rehberlik alt boyutunun madde faktör yükleri .69 ile .42 arasında, dostluk ve eşlik etme alt boyutunun madde faktör yükleri .70 ile .51 arasında, sırları paylaşma/kendini açma alt boyutunun madde faktör yükleri .66 ile .45 arasındadır. Elde edilen tutarlık katsayılarının, orijinal ölçeğin geliştirilmesi çalışmasında ve ölçekten yararlanılan diğer çalışmalarda elde edilen iç tutarlık katsayıları ile çoğunlukla uyumlu olduğu

söylenbilir. Sınırlılıklar kısmında değinildiği gibi yardım ve rehberlik alt boyutunun iç tutarlık katsayısı orijinal ölçeğe göre biraz düşük bulunmuştur.

Yüksek nitelikteki arkadaşlığın pozitif etkilerini ortaya koyan bazı araştırma bulguları bulunmaktadır. Arkadaşlık niteliğinin, çocukların genel iyilikleri ile ilişkili olduğunu gösteren araştırma bulguları mevcuttur (Bowker ve Rubin, 2009; Foster, 2005; Ladd, 1999; Mitchell, 2005; Parker ve Asher, 1993; Zhou vd., 2012). Bu ve benzer araştırma sonuçları arkadaşlık niteliğinin önemine işaret etmektedir. Ülkemizde alanyazında 3. sınıf ile 6. sınıf düzeyindeki çocukların arkadaşlık niteliklerini ölçmede kullanılabilecek bir ölçme aracına rastlanmadığından, FQQ'nun Türkçe'ye uyarlandığı bu çalışmanın alanyazına önemli katkılar sağlayabileceği ve arkadaşlık niteliği üzerinde yapılacak yeni çalışmalarda kullanılarak bu alandaki boşluğu doldurabileceği düşünülmektedir.

Sonuç olarak, Arkadaşlık Niteliği Ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanması amacıyla yapılan geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarından elde edilen değerlerin kabul edilir düzeylerde olduğu görülmektedir. Dolayısıyla Arkadaşlık Niteliği Ölçeğinin 3. ve 6. sınıflar arasındaki çocukların arkadaşlık niteliklerini değerlendirmek amacıyla geçerli ve güvenilir biçimde kullanılabileceği söylenebilir.

Arkadaşlık Niteliği Ölçeğinin geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarından elde edilen bulgular çerçevesinde bazı önerilerde bulunulabilir. Bu uyarlama çalışmasının yürütüldüğü araştırma grubu sadece ilkokul 3. ve 4. sınıf ile ortaokul 5. ve 6. sınıf öğrencilerinden oluştuğu için bu sınıf düzeyindeki öğrenciler üzerinde geçerliği kanıtlanmış bir ölçme aracı olduğu anlamına gelmektedir. Ancak farklı bir örneklem grubu olarak ortaokul 7. ve 8. sınıf öğrencileri üzerinde yapılacak çalışmalarla bu sınıf düzeyi üzerinde ölçeğin geçerlik ve güvenilirliği sınanabilir. Ölçeğin ayrıncı geçerliliğini belirlemek amacıyla arkadaşlık niteliği ile ilişkili olabilecek çeşitli psikolojik yapıları (sosyometri, sosyal beceri vb.) değerlendiren, geçerlik ve güvenilirliği kanıtlanmış ölçeklerle Arkadaşlık Niteliği Ölçeği arasındaki ilişkiler incelenebilir. Son olarak bu ölçeğin kullanılacağı araştırmaların yapılması ise ölçeğin ölçme gücüne önemli katkılar sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Agnor, C. J. (2009). *A proposed model of friendship quality and attachment in preschool children* (Yayımlanmamış doktora tezi). University of Seattle Pacific, Seattle.
- Allgood, S. F. (2008). *The intimate friendship scale: Factors and associations with drinking patterns among college aged friends* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). University of North Carolina Wilmington, North Carolina.
- Asher, S. R. ve Wheeler, V. A. (1985). Children's loneliness: a comparison of rejected and neglected peer status. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 53(4), 500-505.
- Asher, S. R. ve Coie, J. D. (1990). *Peer rejection in childhood*. New York: Combridge University Press.
- Bacanlı, H. (2008). *Sosyal beceri eğitimi*. Ankara: Asal Yayınları.
- Bagwell, M. E. ve Schmidt, M. E. (2011). The friendship quality of overtly and relationally victimized children. *Merrill-Palmer Quarterly*, 57(2), 158-185.
- Banny, A., Heilbron, N., Ames, A. ve Prinstein, M. (2011). Relational benefits of relational aggression: Adaptive and maladaptive associations with adolescent friendship quality. *Developmental Psychology*, 47(4), 1153-1166. doi:10.1111/j.1467-8624.1995
- Bentler, P. M. ve Bonett, D. G. (1980). Significance tests and goodness of fit in the analysis of covariance structures. *Psychological Bulletin*, 88(3), 588-606. doi:10.1037/0033-2909
- Berndt, T. J. ve Perry, T. B. (1986). Children's perceptions of friendships as supportive relationships. *Development Psychology*, 22, 640-648.
- Berndt, J. J. ve Keefe, K. (1995). Friend's influence on adolescents adjustment to school. *Child Development*, 66(5), 1312-1329. doi:10.1111/j.1467-8624.1995
- Berndt, J. J., Hawkins, J. A. ve Jiao, Z. (1999). Influences of friends and friendship on adjustment to junior high school. *Merrill-Palmer Quarterly*, 45(1), 13-41.
- Berndt, T. J. (2002). Friendship quality and social development. *Current Directions in Psychological Science*, 11(1), 7-10.
- Boling, M. W., Barry, C. M., Kotchick, B. A. ve Loery, J. (2011). Relations among early adolescents' parent-adolescent attachment, perceived social competence, and friendship quality. *Psychological Reports*, 109(3), 819-841.
- Bowker, J. C. ve Rubin, K. H. (2009). Self-consciousness, friendship quality, and adolescent internalizing problems. *British Journal of Developmental Psychology*, 27(2), 249-267.
- Bukowski, W. M. ve Hoza, B. (1989). Popularity and friendship: Issues in theory, measurement, and outcome. T. J. Bernd ve G. W. Ladd (Ed.), *Peer relationship in child development* içinde (s. 15-45). New York: Wiley & Sons.
- Bukowski, W. M. (2001). Friendship and the worlds of childhood. *New Directions for Child and Adolescent Development*, 91, 93-106.
- Büyüköztürk, Ş. (2002). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş. (2005). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı: İstatistik, araştırma deseni, SPSS uygulamaları ve yorum*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Cohen, A. A. B. (2008). *The best friendships of young adolescents: The role of internalizing symptoms, characteristics of friends, friendship quality, and observed disclosure* (Yayımlanmamış doktora tezi). University of Maryland, USA.
- Crocker, J., Luhtanen, R. K. ve Cooper, M. L. (2003). Contingencies of self-worth in college students: Theory and measurement. *Journal of Personality and Social Psychology*, 85(5), 894-908. doi:10.1037/0022-3514.85.5.894
- Cutting, A., Dunn, J. ve Fisher, N. (2002). Old, friends, new friends: Predictors of children's perspective of children's on their friends at school. *Child Development*, 73(2), 621-635.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2012). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik. SPSS ve LISREL uygulamaları* (2. bs.). Ankara: Pegem Akademi.
- Demir, M. ve Urberg, K. (2004). Friendship and adjustment among adolescents. *Journal Experimental Child Psychology*, 88(1), 68-82. doi:10.1006/j.jecp.2004

- Demir, M., Özdemir, M. ve Weitekamp, L. A. (2006). Looking to happy tomorrows with friends: Best and close friendships as they predict happiness. *Journal of Happiness Studies*, 8, 243-271. doi:10.1007/s10902-006-9025-2
- Demir, M. ve Özdemir, M. (2010). Friendship, need satisfaction and happiness. *Journal of Happiness Studies*, 11, 243-259.
- Demir, M., Özen, A., Doğan, A., Bilyk, N. A. ve Tyrell, F. A. (2011). I matter to my friend, therefore I am happy: Friendship, mattering, and happiness. *Journal of Happiness Studies*, 12, 983-1005.
- Demir, M. ve Orthel, H. (2011). Friendship, real-ideal discrepancies, and well-being: Gender differences in college students. *The Journal of Psychology*, 145(3), 173-193.
- Dunn, J. (2004). *Children's friendship: The beginnings of intimacy*. Oxford, UK: Blackwell Publishers.
- Engle, J. M., McElwain, N. L. ve Laskyy, N. (2011). Presence and quality of kindergarten children's friendships: Concurrent and longitudinal associations with child adjustment in the early school years. *Infant and Child Development*, 20(4), 365-386. doi:10.1002/icd.706
- Erdly, C. A., Nagle, D. W., Newman, J. E. ve Carpenter, E. M. (2001). Children's friendship experiences and psychological adjustment: Theory and research. *Child and Adolescent Developmental*, 91, 5-24.
- Freedman, J. L. Sears, D. O. ve Carlsmith, J. M. (1993). *Sosyal psikoloji* (A. Dönmez, Çev.). Ankara: İmge Kitabevi.
- Foster, G. (2005). Making friends: A nonexperimental analysis of social pair formation. *Human Relations*, 58(11), 1443-1465.
- Gaertner, A. E., Fite, P. J. ve Colder, C. R. (2010). Parenting and friendship quality as predictors of internalizing and externalizing symptoms in early adolescence. *Journal of Child and Family Studies*, 19(1), 101-108.
- Gülây, H. (2008). *5-6 yaş çocuklarına yönelik akran ilişkileri ölçeklerinin geçerlik güvenirlik çalışmaları ve akran ilişkilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi* (Yayımlanmış doktora tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Hartup, W.W. (1996). The company they keep: Friendship and their developmental significance. *Child Development*, 6(1), 1-13.
- Heiman, T. (2000). Friendship quality among children in three educational settings. *Journal of Intellectual & Developmental Disability*, 25(1), 1-12.
- Holleb, L. J. (2011). *Social withdrawal during middle childhood: An exploration of social information processing, friendship experiences, and psychological adjustment* (Yayımlanmamış doktora tezi). University of Maine, Miami.
- Hu, L. T. ve Bentler, P. M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal*, 6(1), 1-55.
- Kaner, S. (2000). Akran ilişkileri ölçeği ve akran sapması ölçeği geliştirme çalışması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 33(1-2), 9-27.
- Kaya, A. (2005). Çocuklar için yalnızlık ölçeğinin türkçe formunun geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Eğitim Araştırmaları*, 19, 220-237.
- Ladd, G. W. (1999). Peer relationship and social competence during early and middle childhood. *Annual Review of Psychology*, 50, 333-359.
- Ladd, G. W., Kochenderfer, B. J. ve Coleman, C. C. (1996). Friendship quality as a predictor of young children's early school adjustment. *Child Development*, 67, 1103-1118.
- Meyers, L. S., Gamst, G. ve Guarino, A. J. (2006). *Applied multivariate research: Design and interpretation*. London: SAGE Publications.
- Meydan, C. H. ve Şeşen, H. (2011). *Yapısal eşitlik modellemesi ve AMOS uygulamaları*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Mitchell, G. S. (2005). *Children's friendship and after- school program participation: Does participation in an after- school program affect the development and quality of children's friendship* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). University of Massachusetts, USA.
- Özdamar, K. (2004). *Paket programlarla istatistiksel veri analizi*. Eskişehir: Kaan Kitabevi.
- Özgülven, İ. E. (1994). *Psikolojik testler*. Ankara: Pdrem Yayınları.
- Pallant, J. (2005). *Spss survival manual A step by step guide to data analysis using SPSS for Windows* (12. bs.). Sydney: Printed by Ligare.
- Panti, L., Guarnieri, S., Smorti, A. ve Tani, F. (2010). A measure for the study of friendship and romantic relationship quality from adolescence to early adulthood. *The Open Psychology Journal*, 3, 76-87.

- Parker, J. G. ve Asher, S. R. (1993). Friendship and friendship quality in middle childhood: Links with peer group acceptance and feelings of loneliness and social dissatisfaction. *Developmental Psychology*, 29, 611-621.
- Phebe, W. F. L. (2007). Peer relations in preadolescence: Associations between friendship quality peer acceptance and parentel management in peer relations. <http://lbms03.cityu.edu.hk/oaps/ss2007-5790-lfw768.pdf> adresinden erişildi.
- Piehler, T. F. ve Dishion, T. J. (2007). Interpersonal dynamic within adolescent friendships: Dyadic mutuality, deviant talk, and patterns of antisocial behavior. *Child Development*, 78(5), 1611-1624.
- Roper, R. ve Hinde, R. A. (1979). A teacher's questionnaire for individual differences in social behavior. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 20(4), 287-298.
- Rose, A. ve Asher, S. R. (2004). Children's strategies and goals in response to help-giving and help-seeking tasks within a friendship. *Child Development*, 75(3), 749-763.
- Schneider, B. H. (2000). *Friends and enemies. Peer relations in childhood*. London: Arnold.
- Şencan, H. (2005). *Sosyal ve davranışsal ölçümlerde güvenilirlik ve geçerlilik*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Teddlie, C. ve Yu, F. (2007). Mixed methods sampling a typology with examples. *Journal of Mixed Methods Research*, 1(1), 77-100.
- Thien, L. M., Razak, N. A. ve Jamil, H. (2012). Friendship quality scale: Conceptualization, development and validation. *Joint AARE APERA International Conference*, 1-14.
- Thompson, M., Grace, C.O. ve Cohen, L. J. (2002). *Çocuğumuzun arkadaşlık ilişkileri* (E. N. Boylu, Çev.). Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Vandenberg, R. J. ve Lance, C. E. (2000). A review and synthesis of the measurement invariance literature: Suggestions, practices, and recommendations for organizational research. *Organizational Research Methods*, 3(1), 4-69. doi:10.1177/109442810031002
- Yun Lee, L. S. (2008). *Peer reciprocity, acceptance and friendship quality in children with autism in general educational settings* (Yayımlanmamış doktora tezi). University of California, Los Angeles.
- Zhou, H., Li, Y., Zhang, B. ve Zeng, M. (2012). The relationship between narcissism and friendship qualities in adolescents: Gender as a moderator. *Sex Roles*, 67, 452-462.
- Wetson, R. ve Gore, P. A. (2006). A brief guide to structural equation modeling. *The Counseling Psychologist*, 34(5), 719-751.
- Wiltz, J. M. A. (2005). *Identifying factors associated with friendship in individuals with mental retardation* (Yayımlanmamış doktora tezi). University of Ohio State, Ohio.
- Windle, M. (1994). A study of friendship characteristics and problem behavior among middle adolescents. *Child Development*, 65(6), 1764-1777.

EXTENDED SUMMARY

Turkish Adaptation of Friendship Quality Questionnaire Validity and Reliability Study

INTRODUCTION

According to Berndt (2002), friendship quality refers to the success (excellence) degree of friendship, which is discussed with both positive and negative dimensions. However, Roper and Hinde (1979) argues that the friendship quality is a term that is used to understand the nature of the relationship, and it is defined as the state of being satisfied with the mutual interaction. Bukowski and Hoza (1989) claim that the friendship has a central role in understanding the conceptual nature of relationship and it has five components including companionship, conflict, help, intimacy and trust.

To measure the quality of friendship, Parker and Asher (1993) developed the Friendship Quality Questionnaire consisting of 40 items and 6 dimensions. The children who get high scores from Friendship Quality Questionnaire are said to have a high friendship quality. Therefore, those individuals who get lower points from Friendship Quality Questionnaire can be said to have low friendship qualities.

The main objective of this research is to adapt the Friendship Quality Questionnaire (FQQ), which was developed by Parker and Asher (1993), to Turkish and examine the psychometric properties of the scale. After all the relevant literature was examined, it was found out that a measurement tool doesn't exist to measure the quality of friendship between the 3rd and 6th grade students in our country although there are measurement tools used abroad to determine the nature of friendship relations. Thus, this research, which intends to adapt FQQ to Turkish, is considered to be important and it is believed to fill this gap in the literature.

METHOD

Friendship Quality Questionnaire (FQQ)

(FQQ) was developed by Parker and Asher (1993) to assess the quality of the friendship between 3rd and 6th graders. The questionnaire consisted of 40 items. Participants use a five-point scale to indicate how true a particular quality is of their relationship with a specific friend. The scale ranged from "not at all true (0)" to "really true (4)". The items reflect six different dimensions: a) Companionship/Recreation 5 items ($\alpha = .75$), b) Validation/Support 10 items ($\alpha = .90$), c) Help /Guidance 9 items ($\alpha = .90$), d) Intimacy/Self Disclosure 6 items ($\alpha = .84$), e) Conflict/Betrayal 7 items ($\alpha = .84$), f) Conflict Resolution 3 items ($\alpha = .73$).

Participants

The research was conducted on four separate groups consisting of a total of 1,197 students who study at ELT Department of Education Faculty at Inonu University, as well as those studying at primary and secondary schools in the center of Malatya. In the first step of the study, linguistic equivalence was tested with 30 students (18 female, 12 boys), in the second step of the study, with 759 students (382 girls, 377 boys) exploratory factor analysis was conducted, and criterion related validity was made with 271 students (139 boys, 132 girls). At the last step of the study test-retest was applied to 137 students (67 boys, 70 girls).

Measures

Friendship Quality Questionnaire (Parker & Asher, 1993) and Children's Loneliness Scale, developed by Asher and Wheeler (1985), was adapted to Turkish by Kaya (2005) was used to gather data.

RESULTS

During the process of adapting FQQ to Turkish, Steven R. Asher and Jeffrey G. Parker were primarily contacted by e-mail, and the necessary permission about adapting the scale was obtained. After obtaining consent, the scale started to be translated from English, the source language, into Turkish, the target language. To do so, the scale was translated to Turkish by four lecturers who have a good command of English independently of each other. By comparing these translations with each other, the Turkish expressions considered to represent each item the best were identified. Then, back translation method was applied to test the equivalence of the Turkish version with the original scale. To do this, Turkish form was translated to English independently by three faculty members

who know two languages well and thus the back translation of the scale was obtained. After this study which was conducted for linguistic equivalence, the Turkish version of the scale was obtained. These studies were considered adequate for linguistic equivalence. The findings obtained through FQQ's linguistic equivalence study showed that the correlation between Turkish and original form points was .88 for the whole scale.

Within the framework of FQQ's validity study, its correlative structure and criterion related validity were examined. In order to examine the factor structure of the Turkish version of FQQ, Exploratory Factor Analysis and Confirmatory Factor Analysis were applied.

Factor structure of the scale was examined by the principle component analysis. The data and sample size were adequate for the analyses when the following two criteria were taken into account, Bartlett's test of sphericity, ($\chi^2=9227,449$; $sd=780$ ($p=.000$)), and the Kaise-Meyer-Olkin measure of sampling adequacy (.93). Analysis was advanced with varimax rotation. A six-factor structure which accounts for 50.84% of the total variance was received as a result of EFA application. Many of the items under the factors were parallel to the factors in the original version, but some items were found in different factors. Seven items out of forty under these six factors were excluded from the scale because after factor analysis it was found out that their factor loadings were below .40. Confirmatory factor analysis results confirmed the items and factor [$\chi^2=1067,89$, $N= 703$, $Sd=480$, $p=0.00$; $RMSEA= .042$, $GFI= .92$, $AGFI= .90$, $CFI= .92$, $NNFI= .91$, $SRMR= .04$, $RMR= .069$, $PGFI= .78$, $PNFI= .78$].

For the differential validity of the scale, the correlations between FQQ and Loneliness Scale for Children were calculated by means of the method of criterion group, which is one of the validity types based on a set of criteria. To check the reliability of the scale the internal consistency and test-retest methods were used. The correlation between FQQ and Loneliness Scale for Kids was calculated based on the criterion (Parker & Asher, 1993) showing in the literature regarding criterion related validity that the students having highly qualified friendship relation experienced less loneliness. The results obtained revealed that there was a moderately negative and significant relationship between the correlation of FQQ with the Children's Loneliness Scale ($r = -.486$, $p <.01$).

In the reliability study of FQQ, the internal consistency coefficient was calculated to be .89 for the whole scale, and test-retest reliability coefficient to be .92 for the whole scale.

CONCLUSION

According to the findings received from the reliability and validity studies of the Turkish version of Friendship Quality Questionnaire, the FQQ can be said to be used in a valid and reliable manner to evaluate the friendship qualities of the children in the grade levels of 3 through 6.

The research group of this adaptation study consisted of only 3rd and 4th graders of primary school and 5th and 6th graders of secondary school, therefore it means this is a measurement tool whose validity was proved on the students of these levels. However, with the studies to be conducted on the 7th and 8th graders of secondary school as a different sample group, the reliability and validity of the scale can be tested on this grade level. To determine the differential validity of the scale, the relationships between the Friendship Quality Questionnaire and the scales assessing various psychological structures (sociometry, social skills, etc..) and whose reliability and validity have been proven can be examined. In addition, doing the research in which this scale will be used will contribute significantly to the power of measurement.